

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТОВАРИСТВО ПСИХОЛОГІВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені Г. С. СКОВОРОДИ
Кафедра психології

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ А. С. МАКАРЕНКА
УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ
І СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ НАПН УКРАЇНИ
АСОЦІАЦІЯ ПРОФЕСІЙНИХ ПСИХОЛОГІВ ХАРКОВА
МІЖРЕГІОНАЛЬНА ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ СПРІЯННЯ РОЗВИТКУ СИМВОЛДРАМИ
ВСЕУКРАЇНСЬКА АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНА АСОЦІАЦІЯ (ХАРКІВСЬКИЙ ОСЕРЕДОК)

*З нагоди 215 річниці ХНПУ імені Г.С.Сковороди,
130-ї річниці з дня народження І.А. Соколянського (1889-1960),
115-річчя В.І. Аснїна (1904-1956),
95-річного ювілею А.В. Петровського (1924-2006)
та 25-річчя факультету психології і соціології*

ХАРКІВСЬКИЙ ОСІННІЙ МАРАФОН ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ

МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
(Каталог психотехнологій; тези доповідей)

26 жовтня 2019 року

Харків – 2019

УДК 159.9.07
ББК 88

Рецензенти:

Бочелюк Віталій Йосипович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Запорізького національного технічного університету

Євдокимова Наталя Олексіївна – доктор психологічних наук, професор, проректор з наукової та міжнародної діяльності Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика

Романовський Олександр Георгійович, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, завідувач кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами Національного технічного університету «ХПІ»

*Рекомендовано до друку Вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди,
протокол № 7 від 28.10.2019 року*

ХАРКІВСЬКИЙ ОСІННІЙ МАРАФОН ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ (каталог психотехнологій; тези доповідей): матеріали III міжрегіональної наук.-практ. конф., м. Харків, 26 жовтня 2019 р., ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Харків: Діса плюс, 2019. 248 с.

ISBN 978-617-7645-81-7

У збірнику представлено матеріали науково-практичної конференції «**ХАРКІВСЬКИЙ ОСІННІЙ МАРАФОН ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ**», метою якої було висвітлення в рамках профорієнтації та просвітництва новітніх розробок у галузі психотехнологій, представлених на теренах України.

Перша частина збірника містить **Каталог психотехнологій** новітніх авторських розробок розвивальних, психокорекційних, діагностичних, тренінгових програм, методик, технік тощо, інформація про які подана у вигляді анотацій.

У другій частині розміщено тези доповідей, які містять результати науково-практичних розробок учасників конференції.

Матеріали конференції віддзеркалюють результати сучасних досліджень у галузях теоретичної та прикладної психології.

Для науковців, викладачів, аспірантів та магістрантів, студентів гуманітарних спеціальностей, практичних психологів, вихователів, соціальних та медичних працівників.

Матеріали друкуються в авторському варіанті з правками редакції.

ISBN 978-617-7645-81-7

УДК 159.9.07
ББК 88

© ХНПУ імені Г.С.Сковороди, 2019
© Колектив авторів, 2019
© Єльчанінова Т.М. (оформлення, обкладинка, Ψ-емблема), 2019

Козлітіна О.В., Масловська Ю.С. Особливості використання сучасних настільних ігор у роботі з дітьми, які мають порушення мовлення.....	142
Колчигіна А.В., Демченко А.С. Проблема психологічного благополуччя майбутніх педагогів.....	145
Костикова О.В. К проблеме психотерапии неврозов.....	146
Кузнєцов М.А., Зайка Є.В. Короткочасна пам'ять як механізм формування розумових та кінестетичних узагальнень	147
Лесніченко Н.П. Типологія гендерних стереотипів особистості.....	153
Лугова М.С., Підчасов Є.В. Психологічні особливості незадоволення дівчат своїм тілом у юнацькому віці	157
Лукова С.В. Психологічні особливості поведінки підлітків-спортсменів у конфліктах.....	160
Меднікова Г.І. Психологічні особливості провідних ставлень підлітків з різним рівнем невротизації.....	162
Мелешенко М.О. Проблема самотності і усамітнення у сучасному місті: психологічні чинники і наслідки.....	164
Миронович Б.С. Ставлення до тіла як проекція ставлення до матері.....	165
Надьон В. П. Психологічні особливості учнів початкової школи.....	166
Нестеренко М.О. Гендерні детермінанти сімейних стосунків у молодій сім'ї.....	168
Обухівська А. Г. Психолого-педагогічне вивчення навчальних компе-тентностей дошкільників з особливими освітніми потребами.....	171
Обухова Н. О. Різноманітність поглядів на поняття копінг-поведінка.....	175
Одинець О.А., Шукалова О.С. Використання семирівневого підходу, як природної орієнтації психологічного і фізичного здоров'я людини	176
Панок В.Г. До питання розробки алгоритмів діяльності практичних психологів	179
Підчасов Є.В., Наглюк О.А. Роль організаційно-психологічних факторів в адаптації студентів до навчання у ЗВО	182
Поденко А.В. Соціально-психологічні чинники плинності кадрів в організації	185
Романенко О.В. Теоретичні підходи до вивчення тілесності в психології	189
Саврасов М.В. Психологічні механізми моніторингу та контролю у структурі метакогнітивної активності суб'єкта навчально-професійної діяльності.....	192
Савченко М.С. Психологічні підстави використання методу анкетування у дослідженні суб'єктності прокурора	197
Савченко М.С., Саврасов М. В. Теоретичні підстави психологічного дослідження особливостей становлення суб'єктності прокурора	197
Скринник І.В., Пухно С.В. Емоційне вигорання як психологічна проблема сучасності.....	202
Скрипник Н.Г. Задоволеність навчанням та адаптація студентів до закладу вищої освіти	206
Туріщева Л.В., Ткаченко І.В. Настільні ігри як умова соціалізації школярів з порушенням мовлення	209
Цеменко М.О. До дослідження рівня задоволеності своїм життям та життєстійкості людей похилого віку	211
Цигичко Т.П. Казкотерапія в системі роботи закладу дошкільної освіти	213
Чепелєва Н.І. Соціально-психологічний аналіз феномену «чайлдфрі», як трансформації традиційних репродуктивних програм.....	217
Чернякова О.В. До питання розуміння емоцій дітьми з психофізичними вадами розвитку.....	221

Підчасов Є.В., Наглюк О.А.

*Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди, м. Харків*

РОЛЬ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ФАКТОРІВ В АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ У ЗВО

Одним з таких яскравих періодів, де адаптація визначає подальший розвиток і професійний шлях особистості, є навчання у закладах професійної освіти. У цей період психологічна адаптація до навчання у вищому закладі освіти, коледжі, технікумі тощо забезпечує не тільки пристосування до умов навчального середовища, а й до подальшої професійної діяльності, тобто напрямок і успішність кар'єри.

У нашому дослідженні виходимо з припущення, що адаптація студентів до навчання у закладі вищої освіти суттєво підвищиться за реалізації організаційних умов, які сприятимуть задоволеності студентів різними сферами студентського життя.

Адаптація студента це якісно своєрідний процес в якому поєднуються усі види адаптації і мікросередовищ, особистісне, мікро та макросоціальне, професійне. Високі адаптаційні можливості опосередковано сприяють навчанню, безпосередньо допомагають нормалізації відношень між індивідом, групою та соціальним інститутом, створюючи тим самим оптимальний психологічний клімат.

Студентство – це переважно юнацький вік, який в схемі вікової періодизації онтогенезу визначається як 17-25 років – для юнаків та 16-23 роки – для дівчат (Дубровіна І.В., 1989). Специфікою віку є швидкий розвиток спеціальних здібностей, безпосередньо пов'язаних з професійною галуззю, що обирається. Психологічна готовність до самовизначення означає формування у юнаків таких психологічних якостей, які могли б забезпечити їм в подальшому свідоме, активне, творче життя (Дубровіна І.В., 2004). Таке уявлення про центральне новоутворення юнацького віку по суті є близьким до уявлення про ідентичність, який ввів відомий американський психолог Е. Еріксон. На його думку, ідентичність – це почуття набуття, адекватності та володіння особистістю власним “Я” незалежно від зміни ситуації. Юність він пов'язує з кризою ідентичності, яка відбувається в той період життєвого циклу, коли кожна молода людина повинна виробити із дійових елементів попереднього досвіду свої головні перспективи та шлях, тобто визначену працездатну цільність (Е. Еріксон, 1973).

Більшість сучасних юнаків-випускників хотіли б продовжувати навчання і отримати вищу освіту. Якщо студент прийшов до ЗВО з бажанням вчитися, якщо він бачить своє покликання та витримав конкурс, він буде поглинутий навчальною роботою (Кулагіна І.Ю., Колюцький О.М., 2005). Отже, для сучасних студентів перших курсів навчальних закладів важливою є проблема соціально-психологічної адаптації до нового

колективу та до нових умов навчання. Це зумовлено недостатньою орієнтацією вчорашнього школяра в соціально-психологічному просторі нової для нього соціальної інституції.

Актуалізація потенційної загрози, яку несе неадаптованість, може проявитися у відсутності орієнтації в соціально-психологічному просторі навчального закладу і, як наслідок, у певній ізольованості, що, негативно позначається на самооцінці, на процесі міжособистісного спілкування у групі, якості навчання. Щодо успішного процесу адаптації, то він, навпаки, надає студентів значні можливості реалізувати свій інтелектуальний, духовний, комунікативний потенціал і, крім того, отримати реальні можливості для майбутньої соціальної адаптації. Позитивна соціально та організаційно-психологічна адаптація в умовах ЗВО сприяє задоволенню у студентів потреби в самореалізації, спілкуванні, розкриттю індивідуальних рис особистості, залученню студента в життя групи, позитивному ставленні до навчання та реалізації взаємних очікувань усіх суб'єктів навчального процесу. Успішній адаптації сприяє наявність в академічній групі позитивного соціально-психологічного клімату, який відтворюється у взаєминах у групі та умови, що забезпечують ефективний процес навчальної діяльності. Опитування також дає підставу стверджувати, що студентське середовище, маючи гетерогенний склад, є толерантнішим до різноманітних стилів життя та взаємодії, ніж середовище школярів, і диктат студентських мікрогруп буває частіше менш тотальним, ніж у підлітків (Орбан-Лембрик Л.Є., 2004).

Адаптація студентів до умов ЗВО, задоволеність обраним профілем навчання, орієнтація в системі навчальних стосунків у виші розглядаються в якості критеріїв успішності. У дослідженні взяли участь 55 студентів І курсу факультету психології та соціології ХНПУ імені Г.С.Сковороди, вік усіх студентів від 17 до 20 років.

Для того, щоб вивчити саме особливості соціально-психологічного та організаційно-психологічного плану, які можуть впливати на перебіг адаптації, було проведено анкетування, яке торкалося питань організації навчання, психологічного клімату і задоволеністю першим етапом навчання у ЗВО.

На запитання про те, чи важко студентам було звикнути до студентського життя, домінуюче місце для студентів займає відповідь про те, що ніякої адаптації не потребувалось, одразу відчули себе студентом, складає 46%, що разом з відповіддю про те, що процес адаптації не був довгим і важким (33%) дає нам 79% позитивних відповідей. Це може бути обумовлено тим, що юнаки, які тільки-но вступили до ЗВО мають певні надії та емоційне піднесення пов'язане зі здійсненням професійним вибором і спрямовані на успішний початок навчання у новому колективі. Це іде дещо в розріз з нашими теоретичними припущеннями про ускладнену адаптацію до нових умов навчання, але можна передбачити, що це

пов'язано з двома факторами: створений позитивний психологічний і організаційний клімат для студентів-першокурсників, другий – процес адаптації тільки починається і уся динаміка і ускладнення ще попереду.

На запитання про те, що допомогло адаптуватися в новій соціальній ролі студента, домінуючим фактором стала організація масових заходів та безпосередньо спілкування з викладачами. Також високу вагу має вплив діяльності куратора та взаємодія з однокурсниками. Це може бути обумовлено тим, що юнаки, які тільки-но вступили до ЗВО націлені на процес навчання, з цікавістю сприймають думку фахівців з обраного профілю та суттєвим впливом відзначається активна участь у заходах, які проводяться у ЗВО та на факультетах, яка сприяє скорішому залученню у студентський колектив. Цим підтверджується припущення, що адаптація студентів до навчання у виші суттєво підвищиться за реалізації організаційних умов, які сприятимуть задоволеності студентів різними сферами студентського життя.

Таблиця 1

Фактори сприяння адаптації у новій соціальній ролі студента

№	Відповідь	%
1	Куратор	40
2	Однокурсники	27
3	Старшокурсники	13
4	Студентська профспілка	7
5	Викладачі	67
6	Культурно масові заходи	80
7	Друзі, знайомі	20
8	Інше	13

Не менш важливими, поряд з факторами сприяння, є фактори, що викликали ускладнення в адаптації до вишу, адже саме вони потребують особливої уваги і корекції (див. таб. 2).

Таблиця 2

Фактори, які викликали найбільші ускладнення

№	Відповідь	%
1	Особливих проблем не було	50
2	Нові умови, нові людьми	50
3	Недостатній рівень довузівської підготовки	47
4	Невміння організувати себе	40

5	Складність визначити дисципліну до душі	40
6	Перевантаженість заняттями, незручний розклад	33
7	Відсутність звичного кола спілкування	33
8	Нестача вільного часу	27
9	Низький рівень викладання	13

Серед факторів, які викликали найбільші проблеми були названі в першу чергу такі, як недостатній рівень довузівської підготовки (47%), невміння організувати себе та складність визначити дисципліну до душі (по 40%), що показує своєрідну неготовність минулих випускників шкіл до студентського життя та нових, суттєво відмінних, умов навчання у ЗВО, а також віковими особливостями за якими професійне і особистісне самовизначення тільки здійснюється та формується здатність до рефлексії. Цими даними підтверджується припущення, що незважаючи на в цілому позитивний емоційний настрій, деякі складнощі у процесі адаптації студентів існують і пов'язані вони як з організаційними факторами так і з індивідуально-психологічними. Підтверджується недостатня орієнтація вчорашнього школяра в соціально-психологічному просторі нової для нього інституції, істотна відмінність з школою, необхідність високого рівня самостійності.

Таким чином, соціально-психологічна адаптація студентів першого курсу до умов навчання у ЗВО має багато аспектів. Серед них можна виділити соціально-психологічний (мотивація навчання, клімат у студентській групі, взаємодія з однокласниками, куратором, викладачами) та організаційно-психологічний (умови навчання, навчальні програми, позанавчальні заходи, довузівська підготовка). Щоб адаптація була успішною необхідний позитивний гармонійний розвиток усіх її аспектів, тому на ці сторони навчання у ЗВО треба більше звертати уваги.

Поденко А.В.

*Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди, м. Харків*

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ПЛІННОСТІ КАДРІВ В ОРГАНІЗАЦІЇ

Керівництво будь-якої організації потребує постійної і систематичної інформації про рівень плінності кадрів персоналу організації в цілому, а також в тих або інших її групах. Така інформація дозволяє виявляти деякі джерела організаційних проблем, у тому числі і тих, які можуть з'явитися в майбутньому. Дані про рівень задоволеності або незадоволеності роботою можуть указувати на причини плінності кадрів і порушень трудової дисципліни. Такі показники можуть свідчити про ступінь ефективності